

Podstata zabezpečení bojové činnosti

*Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálporučíka
V. J. Petrenka, kandidáta vojenských věd, profesora, uveřejněný
v sovětském časopise „VOJENNAJA MYSL“ čís. 10/1976.*

Vznik nových a zdokonalování existujících prostředků ozbrojeného zápasu značně komplikují obsah a charakter soudobé bojové činnosti, určitým způsobem ovlivňují všechny stránky teorie a praxe vojenství. V součinnosti s tím vzniká celá řada otázek, které vyžadují vědecké objasnění. Sovětská vojenská věda vychází z toho, že ve vojenství, tak jako i v kterémkoli jiném oboru, není konečných a navždy vyřešených otázek. Proto zkoumá nejen nové problémy, ale také přehodnocuje dřívější řešení, snaží se dát zřejmým pravdám přesvědčivé zdůvodnění v souladu se současnými výsledky.

Rozvoj sovětské vojenské vědy — to je cesta hledání a zkoumání, překonávání

těžkostí a rozporů. Jejím metodologickým základem při rozpracování různých problémů je marxisticko-leninské učení o válce a armádě. Jednou z nejdůležitějších zásad tohoto učení je požadavek přísně vědeckého přístupu k řešení těch nebo jiných otázek a jejich hlubokého a všestranného zdůvodnění.

Přitom je důležité brát v úvahu známá slova V. I. Lenina o nutnosti historického přístupu při zkoumání jevů přičemž objektivně stanovit, jak daný jev vznikl, jak se rozvíjel a čím je teď.

Cílem článku proto je rozebrat evoluci názorů na zabezpečení bojové činnosti a na tomto základě určit jeho obsah v soudobých podmínkách.

☆

Zobecnění zkušeností první světové a občanské války potvrdilo, že mnohé otázky vojenského umění vyžadují přehodnocení a další rozpracování. Použití letounů, tanků, chemických zbraní a dalších nových prostředků ozbrojeného zápasu zkomplikovalo organizaci a vedení bojové činnosti a také její zabezpečení. Proto je plně zákonité, že již v roce 1925 byly rozpracovány nové zásady zabezpečení

bojové činnosti vojsk v souladu se změnami podmínkami.

Dočasný polní řád Dělnickorolnické rudé armády v roce 1925 byl základem principiálního rozdělení druhů polní služby na bojovou a zabezpečující. Řád konstatoval, že existují druhy polní služby, jejichž cílem je zabezpečení vojsk. K nim patřily:

— průzkum,

- ochrana,
- rozmístění vojsk mimo boj,
- přesun vojsk,
- organizace vojskového týlu,
- zdravotnická služba.

Hlavní zásady dočasného polního řádu včetně zásad nedostatečně zdůvodněných na dlouhou dobu ovlivňovaly rozpracování všech problémů. Počínaje rokem 1925 probíhaly různé, v té době podstatné, změny v této oblasti. Např. několikrát se měnilo pojmenování samotného objektu zabezpečení: „Zabezpečení vojsk“ (Polní řád — 25), „bojové zabezpečení činnosti vojsk“ (Polní řád — 29), „zabezpečení bojové činnosti“ (v současné době). Některé druhy zabezpečení (zabezpečení boků a týlu, maskování atd.) byly zaváděny do řádů, nebo z nich byly vypouštěny.

Boj s jednotlivými druhy zbraní nepřítel v té době se počítal ke kategorii zabezpečení bojové činnosti, a někdy určoval jeho obsah. Např. boj s letectvem byl na počátku (do roku 1925) považován za součást bojové činnosti, potom patřil k zabezpečení a teprve před 38 lety byl nakonec oficiálně uznán jako určitá část obsahu bojové činnosti. Do roku 1936 byl boj s tanky obsahem bojové činnosti, potom v průběhu řady let patřila protitanková obrana k zabezpečení, ale v roce 1959 byla opět uznána za nejdůležitější část obsahu bojové činnosti. Boj s chemickými zbraněmi (PCHO) do nedávné doby byl druhem zabezpečení, v současné době se dělí na napadení a ochranu, při-

čemž ničení chemických zbraní patří k bojové činnosti a ochrana proti nim k zabezpečení. Podobně se dělí dnes boj s jadernými zbraněmi — ochrana proti jejich ničivým faktorům patří k zabezpečení.

Všechny tyto i mnohé jiné změny nebyly dostatečně vědecky zdůvodněny ve vojenské teorii, nehledě na to, že zájmy praxe to vyžadují. Nemáme např. žádné vysvětlení, proč boj s jedním druhem zbraní nepřítel je bojovou činností, ale s druhým zabezpečením, proč jednu část tohoto boje začleňujeme k obsahu bojové činnosti a druhou k jejímu zabezpečení.

Diskuse na stránkách vojenského tisku pochopitelně sehrála kladnou úlohu při řešení celé řady otázek a některé návrhy byly zakotveny v řádech a předpisech té doby (mezi ně patří i návrh o začlenění boje s tanky nepřítel do obsahu bojové činnosti). I v současné době však máme ještě o čem přemýšlet a nad čím pracovat.

Především musíme hlouběji rozebrat podstatu samotného pojmu „zabezpečení bojové činnosti“, dát mu jasné vědecké určení (neomezovat se jen formulováním jeho cílů), ukázat, z jakých hlavních prvků se skládá a čím se zásadně liší od skutečné bojové činnosti. Je důležité dále určit nakolik je správné mezi zabezpečení zařazovat boj s některými prostředky ničení v případech, jsou-li používány v malém měřítku, nebo boj s nimi není pro vojska hlavním úkolem.

Bojová činnost a její zabezpečení jsou neoddelitelné. Tvoří jednotný a nerozdělitelný proces v ozbrojeném zápase. Současně jsou to ve své podstatě i různé pojmy, které mají svůj zvláštní obsah, svou strukturu a formy projevu. Je pochopitelné, že prvotní je bojová činnost, a proto musíme začít se zkoumáním její podstaty.

Sovětská vojenská věda v současné době definuje bojovou činnost jako organizované použití sil a prostředků ke splnění bojových úkolů. Síly a prostředky, které vedou bojovou činnost, jsou v podstatě zejména vojska s jejich různými zbraněmi a bojovou technikou. Splnit bojové úkoly mohou jen rozbitím a zničením

nepřítel nebo způsobem těžkých ztrát nepříteli a obsazením nebo udržením jeho terénu. Bojovou činnost rozlišujeme podle rozsahu (boj, operace) a podle používaných bojových prostředků (s použitím jaderných zbraní nebo klasických prostředků ničení). Z této definice jasně vyplývá, že podstatou bojové činnosti všech druhů a jakéhokoli rozsahu, vedenou jakoukoli formou a s využitím jakýchkoli bojových prostředků, je v prostoru a čase probíhající dvoustranný proces ozbrojeného zápasu s cílem zničit síly a prostředky nepřítel, obsadit a udržet jeho území. Zejména ozbrojený zápas s použitím různých druhů zbraní odlišuje bojovou činnost od kterýchkoli jiných, určuje jeho

obsah a charakter. Proto otázka o tom, patří-li zápas s těmi nebo jinými druhy zbraní nepříteli k obsahu bojové činnosti nebo k jejímu zabezpečení, je hlavní otázkou zkoumání podstaty těchto pojmů; proto je rozebereme hlouběji.

Ve zmíněné diskusi byla vyslovena myšlenka, že boj s jednotlivými druhy zbraní nepříteli může být jen tehdy obsahem bojové činnosti, začíná-li v ní hrát důležitou úlohu. V opačném případě ji musíme zařadit k zabezpečení. Zkušenosti minulých válek nepotvrzují tento závěr. Naopak, názorně přesvědčuje o tom, že pokud takový boj má své místo, objektivně tvoří určitou (větší nebo menší) část obsahu bojové činnosti.

Na potvrzení tohoto názoru uvedeme některé příklady.

Ve druhé světové válce bylo letectvo mohutným a účinným prostředkem ozbrojeného zápasu; značně ovlivňovalo obsah bojové činnosti. V souladu s tím také vojska měla k dispozici značné množství různých prostředků PVÓ. Jen na sovětsko-německé frontě v době války bylo zničeno 77 000 fašistických letounů; to svědčí o vysoké intenzitě boje s letectvem. Nicméně v oficiálních dokumentech patřil tento boj i nadále k zabezpečení. Teprve v roce 1963 bylo přiznáno boji s nepřátelským letectvem důležité místo v obsahu bojové činnosti všech rozsahů.

Vzhledem k tomu, že v první světové válce celkový počet ztrát v důsledku použití chemických zbraní ve francouzské, anglické, americké a německé armádě byl kolem 500 000 osob, boj s chemickými zbraněmi patřil mezi podstatné části obsahu bojové činnosti. Jeho zařazení mezi druhy zabezpečení v roce 1925 v žádném případě neodpovídalo objektivní skutečnosti. V dalších letech se staly chemické zbraně nepříteli prostředkem hromadného ničení. Přesto hlavní součást boje s nimi — ochrana — zůstává i nadále zabezpečením.

Tanková vojska vznikla jako samostatný druh pozemních vojsk na začátku druhé světové války. V období od roku 1939 do roku 1945 vyrobily hlavní bojující státy více než 237 000 tanků. Sovětská vojska zničila ve válce 43 000 německých tanků. To svědčí o jejich hromadném použití a o urputnosti boje s nimi. Boj s tanky nabyl organizovaného systému a

fakticky tvořil neoddělitelnou a důležitou část obsahu bojové činnosti. Avšak v období od roku 1936 do roku 1959 patřil tento boj podle řádů k zabezpečení.

Tyto příklady potvrzují, že zařazení boje s nepřátelskými zbraněmi k zabezpečení se vysvětluje ne změnami jeho podílu na bojové činnosti, ale nedostatečným rozpracováním teoretických zásad problému zabezpečení bojové činnosti. Zkušenosti válek jako objektivní skutečnost svědčí o tom, že boj s kterýmkoli druhem zbraní nepříteli, bez ohledu na rozsah jeho použití, vždy byl i zůstane určitou částí obsahu bojové činnosti a tento boj musíme všestranně zabezpečit.

V souvislosti s tím považujeme za účelné ještě jednou důkladněji prozkoumat zásady, podle kterých začleňujeme ochranu proti zbraním hromadného ničení mezi jeden z druhů zabezpečení bojové činnosti.

Je všeobecně známo, že boj s jakýmkoli zbraněmi a bojovými prostředky nepříteli se skládá ze dvou hlavních vzájemně spojených prvků — napadení a ochrany. Vojska každé bojující strany v bojové činnosti jakéhokoli rozsahu mají dva cíle, tj. zničit nepříteli vlastními zbraněmi a současně zmařit (nebo oslabit) účinky jeho zbraní. První částí tohoto cíle dosahujeme zpravidla činností vojsk — napadením, druhé částí — ochranou. Jedna a táž vojska v jednom sražení současně používají všech prostředků a způsobů napadení, které mají k dispozici, ke zničení bojových prostředků a živé síly nepříteli, ale současně všech prostředků a způsobů ochrany proti jeho zbraním. Použijeme-li volně známá slova V. I. Lenina, zjistíme, že není a nemůže být takové bojové činnosti, v jejímž průběhu by vojska jedné nebo obou stran jen napadala a nezajímala by se o svou ochranu, nebo by se jen chránila a nesnažila by se vést úder proti nepříteli. V útoku i obraně vojska bojujících stran v té nebo jiné míře obvykle současně napadají i chrání se. Proto napadení a ochrana objektivně vystupují jako hlavní a nedílitelné prvky ozbrojeného zápasu nezávisle na druhu bojové činnosti. Je pochopitelné, že napadení a ochrana nejsou ekvivalentní, tak jako nejsou stejnoznačné ani hlavní druhy bojové činnosti, tj. útok a obrana. Rozhodující úlohu ve ví-

těžství nad nepřitelem má a vždy bude mít napadení. To však nesnižuje úlohy ochrany, která je nutná v jakýchkoli podmínkách.

Nemusíme dokazovat, že boj s jadernými zbraněmi nepříteli je nejdůležitější součástí obsahu soudobé bojové činnosti všech druhů a rozsahu. Přitom oba hlavní prvky tohoto boje — napadení a ochrana — jsou neoddělitelné jeden od druhého. Jen ve svém souhrnu tvoří obsah pojmu „boj s jadernými zbraněmi“. Začlenit jednu část tohoto procesu (napadení) k podstatě bojové činnosti, a druhou (ochranu) k druhu zabezpečení této činnosti není oprávněné. Zřejmě je správnější vycházet z toho, že jak napadení jaderných prostředků nepříteli, tak i ochrana proti nim se musí odpovídat tím způsobem zabezpečit. Takové druhy zabezpečení jako průzkum, maskování, žení, chemické, hydrometeorologické, topografické, týlové a jiné musí současně a v nutné míře vytvářet vojskům nezbytné podmínky jak k napadení jaderných prostředků nepříteli, tak i k ochraně proti nim. To znamená, že ochrana je sama objektem zabezpečení.

Pro takové chápání úlohy a místa ochrany proti jaderným zbraním jsou vytvořeny všechny potřebné podmínky. V teorii a praxi jsou dosti plně rozpracovány operačně taktická opatření k ochraně, která jsou vyjádřena v rozhodnutí k bojové činnosti. Všechna speciální vojska i odpovídající služby mají určité povinnosti k zabezpečení jak aktivních forem boje s jadernými zbraněmi, tak také ochrany proti nim. Oficiální uznání ochrany proti jaderným zbraním jako součásti obsahu bojové činnosti bezpochyby zvyšuje její úlohu a význam (jak tomu bylo s PVO a PTO).

Je na místě vzpomenout, že v padesátých letech byl zamítnut v sovětském vojenském umění názor, že jaderné zbraně jsou prostředkem zabezpečení bojové činnosti na taktickém stupni, a rozhodně bylo stanoveno, že touto zbraní se musí plnit nejdůležitější úkoly jak v operaci, tak i v boji. V plné míře se to vztahuje i na boj s jadernými zbraněmi nepříteli. Ani v podobě napadení, ani v podobě ochrany nemůžeme takový boj zkoumat jako zabezpečení bojové činnosti, protože je částí jejího obsahu.

Jak v teorii vojenského umění, tak i v praktické činnosti velitelů a štábů vyplývá organizace boje s jadernými zbraněmi z nedělitelnosti procesu napadení a ochrany. V rozhodnutích k bojové činnosti se obvykle určují konkrétní opatření (operačně taktického charakteru) jak k ničení jaderných prostředků nepříteli, tak i k ochraně proti nim; plány náčelníků speciálních vojsk a odpovídajících služeb obsahují opatření jejich všestranného zabezpečení.

Tyto zásady můžeme v plné míře aplikovat také na radioelektronický boj (REB), který v současné době zabíráme mezi druhy zabezpečení bojové činnosti. Představuje navzájem spojenou aktivní činnost co do cílů, místa a času ke zjišťování, ničení a umlčování radioelektronických systémů (velení vojskům a zbraním) nepříteli, ale dále činnost k ochraně vlastních elektronických prostředků. Radioelektronický boj tak objektivně vytváří určitou část obsahu soudobé bojové činnosti. Úkoly silám a prostředkům radioelektronického boje určujeme v rozhodnutí k bojové činnosti a tento boj, tak jako každý jiný, musíme všestranně zabezpečovat.

Na základě těchto závěrů můžeme zkoumat podstatu pojmu „zabezpečení bojové činnosti“. Předem však ještě několik slov o samotném termínu.

V encyklopedickém slovníku a rovněž v slovníku ruského jazyka je uvedeno, že „zabezpečení“ v kterékoli oblasti činnosti chápeme jako:

- zásobování kohokoli k jakékoli činnosti materiálními prostředky,

- vytvoření komunikací potřebných podmínek k uskutečnění této činnosti.

V souladu s tímto určením pojem „zabezpečení bojové činnosti“ musí znamenat dostatečné materiální zásobování vojsk, která vedou bojovou činnost, a vytvoření potřebných podmínek k úspěšnému splnění určených bojových úkolů.

Není těžké vysvětlit, co chápeme pod materiálním zásobováním vojsk, která mají stanovena určitý bojový úkol. Jde především a zejména o to přisunout jim k určitému času:

- dostatečné množství výzbroje a bojové techniky,

- potřebné množství odpovídající munice,

- spojovací prostředky,
- PHM,
- proviant,
- výstrojí, ženijní, chemický a zdravotnický materiál,
- dopravní prostředky,
- opravárenské síly a prostředky,
- různý jiný materiál, nezbytný pro vojska k životu a úspěšné činnosti při plnění určených bojových úkolů.

Zabezpečení bojové činnosti v oblasti materiálně technického zásobování uskutečňuje celá řada služeb odpovídajících orgánů speciálních vojsk, jako např. ženijních, chemických, spojovacích atd.

Značně složitější je situace s určením obsahu podmínek nezbytných k úspěšnému vedení bojové činnosti. Samotný pojem „podmínky“ je velmi obsažný, používaný v mnohých významech, avšak v daném případě je důležité jej chápat jako zásady, které tvoří základ jakékoli činnosti, dále také ve smyslu opatření, na kterých závisí úspěch této činnosti.

V současné době je rozpracovaný a několikrát zkušenostmi ověřený komplex podmínek, které zabezpečují úspěšné vedení bojové činnosti všemi druhy ozbrojených sil, i pozemními vojsky. Tyto podmínky jsou vytvářeny ve značné míře uskutečňováním značného množství opatření, která tvoří obsah velení vojskům a stranickopolitické práce. Mezi ně patří:

- opatření k udržování vysoké bojové pohotovosti vojsk a vysoké úrovně morálně politického stavu vojsk;
- organizace číselnědomé bojové přípravy;
- neustálá znalost situace, bojových úkolů a způsobů jejich splnění u vojsk;
- nepřetržitá součinnost sil a prostředků v průběhu plnění bojových úkolů a další podrobná činnost velitelů, štábů a politických pracovníků.

Avšak vojenská věda stanoví, že velení vojskům a politická práce nepatří k zabezpečení, ale považuje ji za samostatnou oblast činnosti.

Historicky vzniklo, že zabezpečení ve smyslu vytvoření podmínek, nutných k úspěšnému vedení bojové činnosti, je uskutečňováno hlavně rozsáhlým komplexem opatření, která tvoří obsah činnosti speciálních sil a prostředků. Můžeme vyčlenit tyto druhy takového zabezpečení.

Průzkum všeho druhu a určení, který získává údaje o nepříteli, terénu, radiační, chemické, zdravotnicko-epidemiologické, fyzikálně geografické a hydrometeorologické situaci a tím vytváří podmínky pro včasné přijetí zdůvodněných rozhodnutí a plánování bojové činnosti a rovněž pro účinné bojové použití sil a prostředků, které jsou k dispozici.

Maskování, jehož úkolem je ukrýt před nepřítelem vlastní vojska a vojenské objekty, zmást nepřítele o rozmístění a situaci vojsk, o jejich stavu, plánech, místu a charakteru činnosti. Účinné maskování vytváří podmínky pro nenadálé vedení úderů na nepřítele a pro ochranu vlastních vojsk a objektů.

Ženijní zabezpečení je rozsáhlý komplex opatření, jejichž cílem je zvýšit účinnost bojového použití vojsk, jejich manévrovosti, odolnosti, účinně využít zbraní a bojové techniky, ochranu vojsk a objektů proti ničivým účinkům všech druhů zbraní a ztěžovat jeho činnost.

Řada nutných podmínek k úspěšnému vedení bojové činnosti se vytváří komplexem speciálních opatření, která tvoří obsah takových druhů zabezpečení, jako chemické, raketové, technické, hydrometeorologické, topo-geodetické atd.

Zkoumané zásady nám umožňují stanovit, že zabezpečení bojové činnosti je dostatečně materiálně technické a další zásobování, a rovněž vytvoření podmínek nutných k úspěšnému splnění bojových úkolů vojsky.

Tato definice podle našeho názoru objasňuje nejen podstatu pojmu „zabezpečení bojové činnosti“, ale i jeho cíl. Kromě toho je v ní dostatečně odražena specifika činnosti zabezpečení, která ji odlišuje od kterékoli jiné činnosti v bojové situaci.

Zkušenosti válek a poválečných cvičení svědčí o tom, že hlavní část opatření k zabezpečení bojové činnosti uskutečňují hlavně a především speciální vojska a různé služby; v řadě případů však tento úkol plní jednotky a útvary hlavních druhů vojsk (např. pro průzkum bojem, k demonstrační činnosti, odstraňování následků použití nepřátelských prostředků hromadného ničení atd.). Na druhé straně, v některých případech jednotlivé jednotky speciálních vojsk (např. průzkumné, ženijní, chemické a další) je možné použít ke splnění bojových úkolů, tj. vést boj,

bojovou činnost. Přitom jsou jim tyto úkoly určovány ne v pokynech pro zabezpečení, ale v rozhodnutí k bojové činnosti, která musí být všestranně zabezpečena.

Je pochopitelné, že tyto dílčí jevy nemohou být základem změny přímého předurčení průzkumných, ženijních a jiných speciálních vojsk a odpovídajících služeb, tj. zabezpečovat bojovou činnost. Ve složení průzkumných jednotek pozemních vojsk a letectva v současné době máme síly a prostředky, které jsou schopny a povinny nejen vést průzkum objektů nepřítelů, ale také samostatně je ničit; stěží však takovou činnost můžeme a musíme zařazovat k zabezpečení.

Rovněž je známo, že jednotky a útvary motostřeleckých, tankových, raketových, dělostřeleckých a dalších druhů vojsk, která bezprostředně vedou bojovou

činnost, plní určitou část opatření k zabezpečení:

- vedou průzkum,
- uskutečňují maskování,
- samostatně se zakopávají,
- využívají ochranných vlastností terénu a různých prostředků ochrany proti zbraním nepřítele atd.

To však nemůže být důvodem k tvrzení, že by v současných podmínkách prakticky neexistoval rozdíl mezi pojmy „bojová činnost“ a „zabezpečení bojové činnosti“. Tento názor je v rozporu se zkušeností války a se zásadami soudobé teorie vojenského umění. Rozbor pojmů „bojová činnost“ a „zabezpečení“ ukazuje rozdíly jejich podstaty, obsahu a forem, rovněž jejich těsnou vzájemnou spojitost, což umožňuje cílevědomě pracovat k jejich zdokonalování.

Z toho všeho vyplývá, že ve vojenské teorii existují nedostatečně zkoumané otázky zabezpečení, což nepříznivě ovlivňuje praxi. Chybějící jednotlivé příznaky, podle kterých bychom přesně rozlišovali bojovou a zabezpečovací činnost vojsk, ztěžují správně chápat charakter soudobé bojové činnosti, úlohu a místo různých sil a prostředků v této bojové činnosti a nepodněcují ani rozpracování způsobů účinného boje s novými a zdokonalovanými druhy zbraní nepřítele.

Problém zabezpečení bojové činnosti je aktuální pro všechny druhy ozbrojených sil a druhy vojsk. Každý z nich má však své zvláštnosti, které vyžadují odpovídající rozpracování.